

Боденчук Л.Б.

Ізмаїльський інститут водного транспорту, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Постановка задачі. Регіональна політика окремих суб'єктів повинна узгоджуватися з концептуальною політикою, що проводиться на державному рівні, і бути направлена на досягнення довгострокового економічного зростання в регіонах переважно за рахунок ефективного використання інноваційного потенціалу регіону.

Це вимагає виявлення рушійних сил в процесах, які і визначають економічне зростання, прогнозування поведінки економічної системи при зміні кількісних і якісних її параметрів. Виділення факторів економічного зростання, характерних для кожного регіону, дозволяє при цьому (за допомогою теоретичних і економіко-математичних оцінок) визначити варіанти стратегій довгострокового економічного зростання та їх ефективність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вчених, як і активно займаються вивченням проблем формування інноваційного потенціалу регіону Данько М., Миколаїв А.И., Кокурін Д.И., Лісін Б.К., Денисюк В.А. та ін. Однак слід зазначити, що не дивлячись на те, що питання формування інноваційного потенціалу в економічній літературі представлені досить широко, однак існуюча інформація найчастіше носить уривчастий і суперечливий характер і не має однозначного трактування. Важливість і пріоритетність питань, що стосується управління інноваційним розвитком регіонів вимагає подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу.

Потенціал підприємства - поняття багатогранне, наявність якого визначається як зовнішньої, так і внутрішнім середовищем. В загальному розумінні, "потенціал підприємства" розуміється як сукупність засобів і можливостей підприємств у реалізації своєї місії в даних умовах господарювання.

Потенціал підприємства повинен володіти специфічними властивостями (рис. 1)

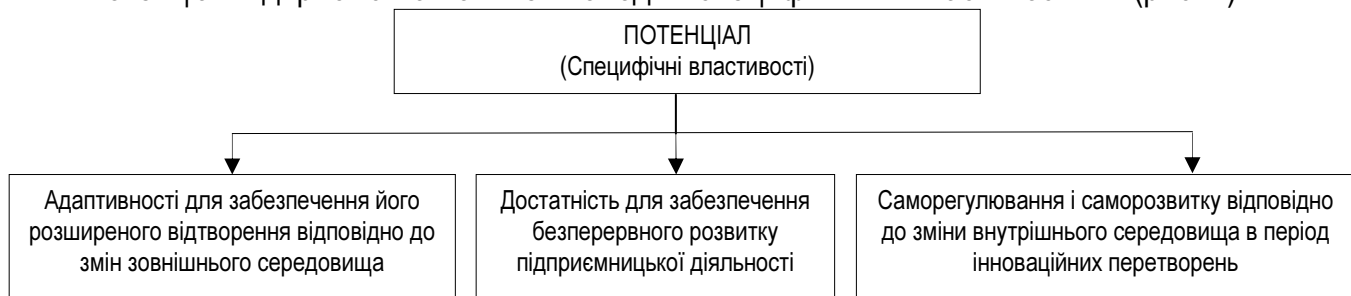

Рис. 1 специфічні властивості потенціалу

Економічний потенціал підприємства - це сукупність можливостей: наявність сучасної технології, обладнання, підготовлених кадрів, сукупність необхідних ресурсів (матеріальних, фінансових, інноваційних, організаційних та ін), що забезпечують функціонування і стратегічний розвиток підприємства з метою збільшення власності і підвищення результативності діяльності. Для підвищення ефективності функціонування підприємства необхідно володіти відповідними інструментами для виявлення, оцінювання, формування і управління власним потенціалом.

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

Термін "інноваційний потенціал" має широкий спектр підходів до його вивчення в сучасній економічній літературі. Згідно із Законом України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні"[1], інноваційний потенціал являє собою "сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничо-соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення Інноваційного розвитку економіки"

При цьому інноваційний потенціал містить невикористані, приховані можливості накопичених ресурсів, які можуть бути наведені в дію для досягнення цілей економічних суб'єктів і також свідчить про наявність неоднозначності в розумінні сутності інноваційного потенціалу. Дана обставина значною мірою ускладнює вироблення практичних рекомендацій з формування й ефективного використання інноваційного потенціалу й, таким чином, негативно позначається на кінцевих результатах інноваційної діяльності.

Сегментація інноваційного потенціалу регіону може бути наведена у вигляді моделі (рис. 2)

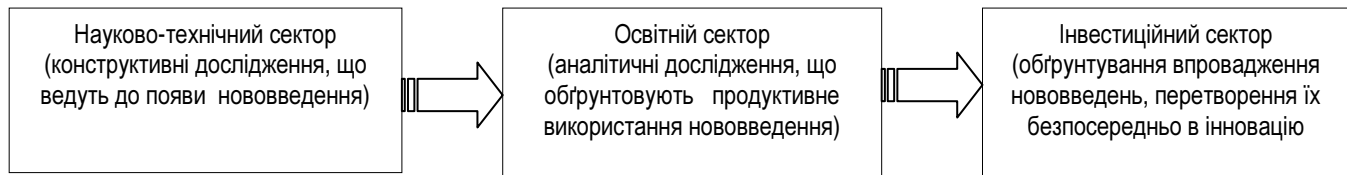

Рис. 2 Модель сегментації інноваційного потенціалу регіону

Таким чином, величина інноваційного потенціалу розраховується як сукупний підсумковий результат діяльності трьох наступних сегментів інноваційного потенціалу: наука – освіта – інвестиції. Однак це додавання не припускає одержання необхідного результату методом прямого підсумовування, а визначається як якась рівнодіюча їхнього взаємного впливу.

У широкому спектрі інноваційний потенціал регіону складається з кадрового, науково-дослідницького, фінансового, матеріально-технічного, ринкового, політико-правового інформаційного потенціалу

Кадровий потенціал виступає головною креативною силою, тому що все народжується саме в головах людей. Це сукупність суспільно проінвестованих доцільних виробничих і загальнолюдських навичок, знань, здатностей, якими володіє людина, які йому належать, не віддільні від нього й практично використовуються в повсякденному житті. Він характеризує цикл підготовки та використання людських ресурсів в окремому регіоні і його можна вважати кінцевим результатом розвитку та функціонування економіки регіону і будь-якої сфери економічної діяльності

Науково-дослідницький потенціал показує обсяги науково-дослідницьких робіт у вартісному та кількісному виразі, структуру цих робіт за секторами економічної діяльності в регіоні та за його межами, міграцію вчених у різні країни для обміну та накопичення знань, дає змогу створити атмосферу творчості, накопичення знань та інформації у вигляді теорій, наукових праць, програм, винаходів, створенню нових ідей тощо.

Фінансовий потенціал характеризує стан системи фінансування, яка була б здатна забезпечити умови здійснення інноваційного процесу для розроблення та комерціалізації нововведень.

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

Матеріально-технічний або виробничий потенціал, будучи речовинною основою, визначають техніко-технологічну базу потенціалу, що згодом буде впливати на масштаби й темпи інноваційної діяльності.

Ринковий потенціал характеризує ступінь відповідності інноваційних ідей та об'єктів інтелектуальної промислової власності потребам суспільства і окремих суб'єктів господарювання в конкурентоспроможній наукоміській продукції та послугах.

Політико-правовий потенціал характеризує створення нового нормативно-правового поля для ефективного розвитку й використання науково-технічного потенціалу регіону. Сприяє розробленню комплексної програми створенню інновацій та реалізації інноваційних продуктів на регіональному рівні.

Інформаційний потенціал, або інформаційний ресурс (такі її активні форми, як бази знань, моделі, алгоритми, програми, проекти й т.д.) подібно ферменту переводить матеріальні фактори з латентного стану в активний. Даний вид ресурсів, на відміну від інших, практично невичерпний. Він характеризує інформаційну оснащеність суб'єктів господарювання регіону щодо ринку інновацій, технічну оснащеність інноваційного процесу зв'язком, телекомунікаціями та комп'ютерною технікою і технологіями.

Отже, інноваційний потенціал регіону – це оптимальне поєднання сукупності ресурсів: кадрових, науково-дослідницьких, матеріально-технічних, ринкових, політико-правових, інформаційних, фінансових, які максимально сприятимуть їх використанню для успішного соціально-економічного зростання регіону та підвищення якості життя його населення.

Ресурсна складова інноваційного потенціалу є свого роду «плацдармом» для його формування. Вона містить у собі наступні основні компоненти, що мають різне функціональне призначення: матеріально-технічні, інформаційні, фінансові, людські й інші види ресурсів

У цей час у світовому співтоваристві особливо гостро стоїть проблема виміру інноваційного потенціалу, як окремо взятої країни, так і регіону. Слід зазначити, що немає єдиної методики такої оцінки. У вітчизняній практиці склалося кілька підходів до оцінки інноваційного потенціалу регіону.

Перший підхід базується на системі індикаторів інноваційного розвитку, як основі соціально-економічного розвитку регіону. Ця методика є рейтинговою і для одержання інтегральної характеристики, як правило, використовується метод бальних оцінок. Переваги цього методу в простій процедурі обчислення, основним недоліком є невисокий ступінь вірогідності.

Другий підхід – нормативний, який базується на комплексі показників і шкали їхнього виміру. Така методика дозволяє проаналізувати рівень розвитку інноваційного процесу в регіоні.

Найбільш показової є методика оцінки інноваційного потенціалу, запропонована О.С. Москвіной [7]. Алгоритм оцінки інноваційного потенціалу регіону складається із трьох етапів:

1. Опис нормативної моделі стану інноваційного потенціалу через систему кількісних і (або) якісних вимог до ресурсних і результативних характеристик потенціалу.
2. Оцінка фактичного стану інноваційного потенціалу (з обліком розробленої нормативної моделі).
3. Характеристика можливих напрямків посилення інноваційного потенціалу регіону (з урахуванням результатів проведеного аналізу).

Позитивним в цьому підході є системність, серед негативних моментів використання цього методу є те, що використання нормативного підходу обмежено рамками окремої території й не дозволяє одержати порівняльну характеристику щодо інших регіонів

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

Третій підхід - використання інтегральних порівняльних оцінок складових інноваційного потенціалу методом «головної ланки» з використанням кореляційно-регресивного аналізу такий підхід з одного боку дає можливість кількісного зіставлення за окремими великими факторами, з другого - дозволяє зробити кількісну оцінку різних характеристик інноваційної діяльності в системі відтворювальних факторів функціонування регіону. При цьому така методика є більш ефективною відносно використання первинних статистичних даних, а також дозволяє виявити й ранжувати за значимістю характеристики інноваційного процесу

Формування пріоритетних напрямів розвитку інноваційного потенціалу підприємства ґрунтується на такій послідовності кроків:

- аналіз поточної кон'юнктури ринку, ключових напрямків технологічного розвитку, тенденції зміни існуючих і формування нових ринків товарів і послуг на основі використання нових технологій;
- аналіз і моніторинг пріоритетних напрямів розвитку науки, технологій і техніки та тих з них, які володіють найбільшим інноваційним потенціалом;
- оцінка найбільш ймовірних тенденцій інноваційного та технологічного розвитку та прогнозованих у зв'язку з цим структурних зрушень в економіці, соціально-економічних та інших факторів, що впливають на можливі траєкторії економічного і науково-технічного розвитку на різних рівнях господарювання;
- визначення основних результатів виробничо-господарської діяльності підприємства, найважливіших інноваційних продуктів і послуг, які можуть бути отримані в результаті реалізації поточного рівня потенціалу підприємства;
- розробка заходів, спрямованих на практичну реалізацію пріоритетних напрямів, включаючи інноваційні проекти та інші інструменти науково-технічної, інноваційної, інвестиційної, кадрової, ресурсної політики підприємства.

Найбільш доцільним і ефективним для вирішення проблеми формування економічного потенціалу є застосування системного і ситуаційного підходу.

Основні принципи формування та функціонування інноваційного потенціалу:

- системний підхід, який полягає в тому, що кожне економічне явище розглядається і оцінюється у взаємодії з іншими явищами, при цьому всі інші елементи об'єкта і відбуваються в ньому процеси взаємопов'язані з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх чинників;
- комплексне рішення проблеми, яке передбачає, перш за все, досягнення пропорційності і збалансованості виробничих ресурсів як за обсягами, так і за часом їх використання на основі глибокого аналізу організаційних, економічних, технічних і соціальних умов і факторів виробництва;
- розглядання підприємства як цілеспрямованої системи, що має кілька цілей; постановка кількох цілей на верхньому рівні пояснюється прагненням до постійного розвитку в області розробки нових ідей, виробництва, фінансів, збуту;
- моделювання цілісної системи з урахуванням того, що зміна одного елемента обов'язково торкнеться області функціонування інших елементів, пов'язаних з ним безпосередньо або через інші елементи;
- дослідження економічного стану підприємства в динаміці (розвитку).

І МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

Формування потенціалу підприємства - це процес визначення і створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм для забезпечення стабільного розвитку та ефективного відтворення. Оскільки потенціал підприємства є складною економічною системою, то, бажаючи домогтися максимального ефекту його формування (синергетичного ефекту), необхідно оптимально формувати кожен його структурну складову. Це, безумовно, складна і теоретична і практична задача, однак, без її рішення ми не досягнемо стабільності розвитку, і може створитися загроза необхідності залишити ринок

Висновки. Потенціал є динамічна система, що об'єднує в собі три рівні зв'язків часу і простору, що функціонують в єдності. Ці зв'язки детермінують прояв потенціалу в різних формах.

По-перше, потенціал характеризує минуле. В цьому випадку він виступає в якості "ресурсу", оскільки втілює в собі накопичені системою характеристики, що дозволяють їй функціонувати.

По-друге, він відображає сьогодення, тобто реально використовуються або використовуються наявні здібності. В даному випадку "потенціал" близький за значенням терміну "резерв".

По-третє, він спрямований на майбутнє, тобто постійно змінюється, розвивається, накопичує нові здібності, характеристики, включаючи елементи майбутнього розвитку. Інноваційний потенціал підприємства є інтегральна оцінка потенційних можливостей, укладених в ресурсному потенціалі, і реалізації їх для досягнення економічного ефекту. Отже, інноваційний потенціал підприємства характерний не тільки наявністю ресурсів, а й ефективністю їх використання, оскільки деякі організації, що мають однакові потенційні можливості, відрізняються ефективністю їх використання, а внаслідок - інноваційний потенціал вище там, де більш ефективно використовують свої можливості.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 16.01.2003 р. № 433-IV // rada.gov.ua
2. Гунина И. А. Экономический потенциал предприятия: сущность, содержание, структура / И.А. Гунина // Машиностроитель. —2004 . —№ 11. —С. 24-28.
3. Ерыгин Ю. В. Потенциал: содержание и структура / Ю.В. Ерыгин, Т.Р. Улицкая. URL:http://sciencebsea.bgita.ru/2008/ekonom_2008/erygin_potencial.htm (дата обращения: 04.11.2011).
4. Кухаренко С. И. Управление организационно-техническим уровнем предприятия: монография / С.И. Кухаренко, Ю.Ф. Прохоров. —Челябинск: изд. центр ЮУрГУ, 2009. —181 с.
5. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия: монография / Е.В. Лапин и др. —М.: ИТД «Университетская книга», 2002. —310 с.
6. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посіб.] / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексик. – К.: КНЕУ, 2006. – 316 с.
7. Москвина О.С. Инновационный потенциал как фактор устойчивого развития региона /О.С. Москвина [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.vsca.ac.ru>